

Cím: Pater Noster

A szerző és előadó neve: Oberfrank Luca

Intézmény, kar: Magyar Képzőművészeti Egyetem

Szak, specializáció, évfolyam: Grafikusművész szak, képgrafika szakirány, I. évfolyam

Témavezetők neve, tudományos fokozata, beosztása: Eszik Alajos DLA egyetemi docens,

Berentz Péter egyetemi adjunktus

Pater noster című művészkönyvemet 2014 januárjában készítettem. A 28 oldalas, 10 cm x 13,5 cm-es méretű könyvecske 13 oldalpárnyi ötletszerű vázlatot tartalmaz. A könyv lapjait akvarellpapírból kötöttem, melyekre tustollal írtam.

A könyvművészetet, mint műfajt a könyvműalkotások sokfélesége miatt lehetetlen pontosan meghatározni. A művészkönyvek, mivel alapvetően művészi alkotások, önmagukról szólnak. Ezért lényeges, hogy máshogy olvassuk őket, mint egy irodalmi művet. A könyvművészeti alkotásoknak több típusa is létezik. Vannak hagyományos könyv formátumot megtartó művek, ellenben léteznek könyvtárgyak is, melyek sok esetben lapozhatatlanok. Léteznek azonban önálló könyvmunkák, amelyekben a formai felépítés a hangsúlyos, a vizuális alkotás, a papírművészet, a tipográfia, az írás gesztusa és az átfedett szövegek hatása.

A könyvkötés hagyománya nagyon foglalkoztat, a hagyományos eszközökkel elkészített könyv alap rokonítása az autonóm képzőművészet területeivel. E két, látszólag különböző terület társításából igazán különleges alkotásokat lehet létrehozni. A könyvkészítés kézműves kötöttségét kiegészíti a képzőművészeti alkotás szabad szellemisége, s cserébe annak korlátlan szabadságot biztosít.

Az én könyvem célja egy kísérlet különböző fázisainak, változatainak, egybefoglalása volt. E kísérletezés során az érdekelt, hogyan lehet képi elemmé formálni egy adott szöveget, amely ismétlődésszerűen, egymásba átfolyva, a végtelenségig ismételve jelenik meg, egy-egy szó vagy mondat kiemelése nélkül.

A mű előzményének tekintem Esterházy Péter objektjét, melyet Ottlik Géza 70. születésnapjára készített. Esterházy a Nyugatos író Iskola a határon című, 400 oldalas, több mint 700 000 betűből álló regényét írta le egy egy oldalnyi lapra. A műalkotás keletkezéséről így vall: „Ottlik Géza hetvenedik születésnapjára, ezerkilencszáznolcvanegy december tizedikétől ezerkilencszáznolcvankettő március tizenötödikéig, kb. 250 óra alatt, egy 57x77-es rajzlapra lemásoltam az Iskola a határon-t. Így keletkezett ez a kép.” E. P.¹

A könyv készítése során az is érdekelt, hogy miként tudnám megjeleníteni az alkotást, mint egyfajta meditatív állapotot. Azt akartam kifejezni, hogy miképp válik az alkotófolyamat egy végtelen imádsággá.

A felhasznált szövegnek önmagában is van egy szakrális jelentése. A latin nyelvű, Pater noster (Miatyánk) imádságot választottam, amelynek egyszerűségéből és közvetlenségéből kiragyg a belső igazság. Az imádságos élet égboltja a Miatyánk, mint közös örökségünk.

Eredetisége abban áll, hogy az Istenre vonatkozó nagy kérdések mellé odakerülnek a gondok közt botorkáló mindennapi életünk kérései is. Hozzám közel áll ez az imádság, egész kisgyermekkorom óta, s ha belegondolok előttem hányszor imádkozhatták el az elmúlt 2000 év alatt, egy kicsit megsejtek abból a hatalmas örökségből, amelyet kaptam.²

Munkámmal az ima belső erejét szerettem volna kifejezni. Ezt az erőt a képkihágásokkal próbáltam érvényre juttatni. Az egyes lapokon koncentráltan jelennek meg sűrűbb, levegősebb és üres képmezők. A különböző kompozíciók az alkotási folyamat során önmagukat is alakították, folyamatosan építettem fel őket a különböző rétegek egymásra írásával. Ez a játékos építgetés hajtott az alkotás folyamán, s a végeredmény, az egymásba folyó és rétegződő szöveg, textúraként jelenik meg, mely érzékenységgel uralkodik a képek felületén.

Az egyes kompozíciók egymással nincsenek különösebb sorrendiségi kapcsolatban, önmagukban is értelmezhetőek. Mindegyik kép egy-egy újabb elképzelést jelenít meg, s mivel egyik ötletből született a másik, ilyen módon kapcsolódnak egymáshoz. Így a 13 kompozícióból vannak lineáris elrendezésűek (vízszintes, függőleges, keresztező), mások téglalapsíkokból épülnek fel, vannak középről és oldalról szétfolyó, kifolyó szövegsorok, s végül textúraként egységesen sűrűsödő szöveghálók is. Célom volt a minél egyszerűbb kompozíciós rend kialakítása, hogy önmagában a szöveg hathasson a képeken. A lineáris elrendezésű, és a vízszintesen kifolyó szövegkompozícióknál csupán 1-1 sávnyi folyószöveget használtam, ezek sűrítésével, egymáshoz való viszonyával játszottam. Ezzel szemben a téglalapsíkokból felépülő kompozícióknál és az egységesen sűrűsödő szöveghálók esetében egymással merőlegesen ütköztetve rétegeztem egymásra a szöveget, így egységes sötét tónusfokozatú képmezőket is el tudtam érni.

Ezek a képek úgy hatnak, mint egy szövet anyaga, melynek kibomló szálai átfedik egymást, összefonódnak, egymásra rakódnak, a rétegek transzparenciáját hozva létre. A szövegsíkok egymásra pakolásával, a tónusfokozatok skálájának bővülésével az írott szöveg olvashatósága eltűnik, az imádság feloldódik a műben.

A művészet egyfajta autonóm játék, melynek során menet közben alakítjuk ki a szabályokat. Az alkotás szabályai nálam is a mű keletkezése folyamán alakultak ki. A szöveg és az eszközök adottak voltak. Volt ugyan egy elképzelésem a képek kompozíciós elrendezéséről, de azok véglegesen csak menet közben alakultak ki. Először az első oldalpár, az egy sávnyi, vízszintes szövegfolyamot megjelenítő kompozíció alapja készült el.

Kezdetben úgy gondoltam, megfelelő lesz, ha csak téglalap alakú síkokkal rétegezem tovább a lineáris szövegsávot, de amikor felírtam az első réteg imádságot, úgy éreztem jobban hatna egy organikusabb vonaljáték, így a könyv további lapjaival párhuzamosan már más elgondolás szerint építettem a kompozíciót tovább.

A többi oldalpár esetében is így jártam el. Nem dolgoztam ki mindjárt készre a képvázlatokat, hagytam, hogy hadd ülepedjenek egymásra az alkotás folyamán kiforrott tapasztalatok, s így próbáltam felépíteni az egyes kompozíciókat. Persze akadtak kivételek is, amelyeken kevés változtatást kellett alkalmaznom, mert a tőlem elgondolt ötlet a megvalósítás által kész állapotba került.

Ha mégis egy keletkezési sorrendet kellene felállítanom, először a lineáris elrendezésű oldalpárokat készítettem el, az egymást keresztező szövegsávokkal együtt. Ezzel párhuzamosan kezdtem el építeni a könyv középső, 7. oldalpárját, amelyre először a háttér vízszintes szövegsíkja került fel, majd sorban, hol függőlegesen, hol megint vízszintesen a belső téglalap formájú síkok. Ezzel a rétegződéssel tudtam elérni a fokozatosan sötétedő tónusfokozatokat. Ennek a lapnak az inverseként készült a 9. kompozíció, ahol fordítva rétegződik egymásra az írás, szabadon hagyva a kép középső felületét.

Az utolsó 3 oldalpár már egy másik szempontból vizsgált szövegrétegződéssel foglalkozik. Ezeknél sokkal inkább szövetként kezeltem az egész oldal textúráját, különösebb kompozíciós elgondolás nélkül. Csupán a rétegződés határait próbálgattam, meg akartam jeleníteni a valóságosan elérhető tónusokat egymáshoz viszonyítva, egységesen kezelve az egész felületet. A szöveg külalakjába beleépülnek a kézirás esetlegességei, ezzel hozva létre egy organikus szövehálót.

Végül a 3. és 10. kompozíció készült el utoljára, ezeknél a szöveg folyamszerűségét kerestem. A két oldalpár kapcsolódik ugyan a lineáris szövegsávos elrendezésű képekhez, de már egy újabb megközelítésből jöttek létre.

Tehát az egyik alapvető célom az volt, hogy az alkotás folyamatát, mint egy imádságot jelenítsem meg, ilyen módon ezek a képek különböző lelki folyamatok leképezései. Az ima a transzcendenssel való kapcsolattartás útja, általa tudjuk megszólítani Istent, együtt jár azonban egy belső vívódással, amellyel mindenki önmagában küzd. Nehéz elmélyülni, teljesen átadni magunkat, könnyen válik felületessé. Olyan, mint az alkotás maga.

Koncentrációt és kitartást igényel, de ha sikerül is elmélyülni benne, csak véletlenszerű, elillanó pillanatnak tűnik a teljesség, az istenjelenlét érzése.

„Ma, az e-könyv korában egy elszigetelt műfajnak számít, ami a nagy művészethez túl kicsi, mivel kisgrafika, és túl kötött, mivel sok esetben közelebb áll az alkalmazott művészethez. Az irodalomnak viszont túl vizuális és túl autonóm. Távolságtartása a könyvkiadók piacától már önmagában kritikája a könyvtermelő iparnak. Olvasója maga a szerző, témája a tárgygyá formált könyv maga. Nem fogyasztásra gyártott termék, hanem egyedi kivitelű műalkotás. A műfaj elszigeteltsége egyúttal a szabadság biztosítója is, hiszen a műalkotás fölött kizárólag az alkotó rendelkezik, mint illusztrátor, tipográfus, könyvkötő, vagy akár szerző és kiadó. Így lehetséges a létrejövő könyv gondolati és vizuális egysége, féktelenül szabad kísérletező ereje. A mai új képkorszakban magunk is folytonosan a kép és szöveg közt ingadozunk, s ebben a közegben a művészkönyvek is csak önálló műtárgyként értelmezhetők, mint képszövegek.”³

Művészeti munkáimban alapvetően a szakralitás megjelenítése foglalkoztat, iránytűmnek tartom a transzcendenssel való kapcsolatot, melyen keresztül az alkotás belső szabadságát tudom átélni.

¹ Esterházy Péter emlékezése, Petőfi Irodalmi Múzeum, 2012. május
<http://www.pim.hu/object.160510e6-ad4d-4314-a506-ba7306cf9f2d.ivy>

² Jelenits István: Betű és lélek, Új Ember, Budapest 2001

³ Révész Emese: V. Nemzetközi Művészkönyv Kiállítás – Read&Roll: így olvasunk mi, Élet és Irodalom, LVII. évfolyam, 25. szám, 2013. június 21.

